

Speech Thom de Graaf Havo congres “ Trots op de Havo” – 5 februari 2016

Dames en heren,

Vandaag mag ik uw congres “Trots op de Havo” openen en dat doe ik met veel plezier! U bent, als docent, als schoolleider, als bestuurder, met velen naar Ede gekomen om met elkaar te praten over thema's als uitblinken, uitdaging bieden, interactie tussen de docent en de leerling, verdieping en verbreding van het onderwijs, kortom, om samen inzichten en nieuwe ideeën op te doen, omdat u **trots** bent op de Havo, een prachtige titel voor uw congres. Ook wij zijn Trots op de Havo, want de Havo leerlingen zijn voor het hbo een belangrijke doelgroep. Maar liefst 50% van de studenten die instromen in het HBO zijn Havo-geplomeerden. Jaarlijks stromen zo'n 95.000 studenten in in het HBO. Daarvan zijn ruim 42.000 afkomstig van de Havo. 82% daarvan is autochtoon, 12% niet westers, en 6% westers. De laatste 2 groepen groeiend ten opzichte van het verleden.

Aan mij is gevraagd een antwoord te geven op de vraag: Wat heb je nodig om op het hbo succesvol te zijn? Wat is dan het eerste waar ik aan denk? Een aantal zaken komt dan zo spontaan dan bij me op :

- Basisvaardigheden op orde, bijvoorbeeld de taal- en rekenvaardigheden waar we gelukkig weer steeds meer aandacht aan besteden
- Een goede aansluiting van de Havo op het HBO
- Weten wat je leuk vindt, wilt en kunt en vervolgens de juiste keuze kunnen maken
- Een idee hebben over de toekomst of misschien ook wel niet
- Aandacht hebben voor het individu, want niet elke Havo leerling is het zelfde; sommigen zijn slim, anderen minder, soms ijverig, vaak sociaal en actief, afkomstig uit veel verschillende culturen, met verschillende interesses.....

Kwaliteit en studiesucces is een van de grootste uitdagingen waar wij als hogescholen voor staan. Onze hogescholen richten zich op onderwijs dat leidt tot een einddiploma. Het percentage studenten dat een einddiploma behaalt moet de komende jaren omhoog. Ondanks de vele investeringen rond studiekeuzevoorlichting, intake, studiekeuzecheck en begeleiding van studenten, is er voornamelijk nauwelijks sprake van vermindering van de uitval. En dat baart ons zorgen. Dus aandacht vragen voor het vraagstuk wat er nodig is om succesvol te zijn in het HBO is een hele relevante. Ik ervaar een complexe relatie (we noemen dat ook wel een trilemma) tussen het verhogen van de bachelorstandaard, het niveau van instromende studenten en het studiesucces. De afgelopen jaren zijn we heel nadrukkelijk bezig geweest, en dat zullen we ook de komende jaren doen, met onderzoeken hoe binnen de hogescholen het studiesucces omhoog kan, zonder concessies te doen aan de kwaliteit van de opleidingen en daarmee aan de kwaliteit van onze afgestudeerden.

Hogescholen zien het als hun opdracht om samen met het voorbereidend onderwijs, u dus, de student op de juiste plaats te krijgen en zo het studiesucces te vergroten. Daarvoor zullen hogescholen

intensiever moeten samenwerken met u als voorbereidend onderwijs, op het terrein van inhoudelijke aansluiting, het komen tot een goede studiekeuze en inspelen op een ander studieklimaat.

Daarbij kijken we ook naar verruiming van de mogelijkheden om aan de poort te selecteren. Omdat wij denken dat dat bijdraagt aan een gemotiveerde en gekwalificeerde instroom van studenten. Studenten moeten zich thuis voelen op een hogeschool, zich gekend weten en bij een gemeenschap horen. Wezenlijke uitgangspunten om bij te dragen aan het goede gevoel bij de opleiding. Vervreemding draagt niet bij aan persoonlijke ontwikkeling en studieresultaat.

Talentontwikkeling is een thema dat vandaag bij u veelvuldig aan de orde komt in de workshops.

Maximale talentontwikkeling is dé uitdaging waar het Nederlandse onderwijs voor staat. Ook voor de hogescholen is talentontwikkeling een, zo niet de belangrijkste, prioriteit onder de noemer 'kwaliteit & studiesucces'. Zo staat dat ook in onze strategische agenda '#hbo2025: wendbaar en weerbaar' van de hogescholen.

Hogescholen vinden dat het versterken van talentontwikkeling op verschillende manieren kan worden bereikt. Het omvat veel meer dan het verruimen van de mogelijkheid om vakken op verschillende niveaus te kunnen volgen, zoals recentelijk voorgesteld door de VO-Raad met het maatwerkdiploma. Minstens even belangrijk is het inspelen op sterk uiteenlopende leerstijlen en achtergronden van leerlingen en studenten. Personaliseren, aandacht voor het individu, multiculturaliteit zijn allemaal thema's die vandaag aan de orde komen. Het contact met u als docent is een voorwaarde om te kunnen leren. Wat doet u als docent of schoolleider om het onderwijs zo in te richten dat leerlingen uitgedaagd worden en gelijktijdig de nodige begeleiding en structuur ontvangen?

Tegelijkertijd is het in het belang van hogescholen én studenten dat meer ruimte voor talentontwikkeling niet betekent dat de herkenbaarheid van het diploma verloren gaat. Dan zouden we het paard achter de wagen spannen. Dat is dus ook een belangrijke nuancering bij de voorstellen van het Platform Onderwijs2032. We moeten ons welbewust zijn dat het onderwijs er ook, of misschien wel juist, voor moet zorgen dat leerlingen hun zwakke kanten ontwikkelen. Dat betekent dus eisen moeten stellen, eisen met een generiek karakter. Zo weet de samenleving wat een leerling die van de Havo komt weet en kan. En kunnen vervolgopleidingen daar in hun onderwijs op voortbouwen.

Een andere vraag die mij is gesteld is **wie zorg draagt** voor optimale aansluiting en het succesvol zijn in het Hbo? Een deel van het antwoord zit in de zaal voor mij, u dus. Want u begint al vroeg tijdens de 5 jaren dat een Havoleerling gemiddeld aan uw zorgen is toevertrouwd met aandacht te besteden aan profielkeuze, testen van voorkeuren en interesses, studiekeuze, begeleiding van de decaan en zo voort. De hogescholen spelen daar samen met u ook een heel belangrijke rol in. Door de voorlichting die zij geven over de opleiding, door het begeleiden van het keuzeproces, door leerlingen de gelegenheid te geven proef te studeren. Maar ook als de leerling eenmaal is ingeschreven bij de hogeschool en gaat studeren, door intake-assessments en matchingsgespreken, door een intensieve studieloopbaanbegeleiding, mentorschap, peer mentoren, oudere jaars studenten die maatje zijn voor de eerstejaars, en het intensief volgen van de studieresultaten en die te delen met u als toeleverend onderwijs.

Wij hebben als hogescholen daarin dus een belangrijke rol. Allereerst door ervoor te zorgen dat de juiste student op de juiste plaats terecht komt, want dat is de focus van alle inspanningen die hogescholen

plegen voor de poort en tijdens het eerste studiejaar. Ook een norm voor voldoende studievoortgang maakt daar deel van uit. De hogescholen spannen zich in om iedere student succesvol te laten zijn. Met een veelheid aan opleidingsrichtingen, opleidingsvormen en niveaudifferentiatie (Ad, bachelor en Master programma's) gekoppeld aan professionele advisering kunnen interesses en talenten optimaal tot hun recht komen.

Ik noemde al eerder het 'Trilemma' hbo tussen toegankelijkheid, kwaliteit en studiesucces. Het hbo biedt beroepsonderwijs op hoog niveau, met een waardevast diploma. Tegen de achtergrond van de kwaliteitsslag in het hbo, is het verhogen van het studiesucces en tevens het verlagen van het aantal uitvallers en wisselaars nog steeds een weerbarstig proces. Het weerspiegelt het trilemma in het hbo: de spanning tussen de kwaliteit en het niveau van de opleiding, de uitval en het diplomarendement, en het niveau van de instroom. De hogescholen verrichten tal van inspanningen om uitval en studiewisseling in het eerste jaar van de studie terug te dringen. Onder andere door zoals ik al aangaf, betere voorlichting over de studie, invoeren van de studiekeuzecheck, een intensieve samenwerking met het voorbereidend onderwijs op het terrein van de inhoudelijke aansluiting en een intensivering van de studiebegeleiding. Hogescholen gaan hier met verve mee door, overigens zonder concessies te doen aan de kwaliteit en het niveau van de opleiding.

We hebben als hogescholen niet altijd voldoende zicht op de diversiteit in instroomprofielen in het hbo en reageren er daardoor ook niet optimaal op. Het is onze doelstelling om voor studenten een succesvolle start in het hbo realiseren voor verschillende groepen instromers, door betere begeleiding op maat te bieden. Daarvoor is het van belang dat we beter inzicht krijgen in de problemen waar studenten precies tegenaan lopen. En weten hoe we hen het beste kunnen ondersteunen. Op verschillende plekken wordt nagedacht over mogelijkheden voor aanvullende hulpbronnen voor studieloopbaanbegeleiding zoals bijvoorbeeld de inzet van peer tutors (tweede jaars studenten als maatje).

Vanaf voorjaar 2015 heeft de vereniging het project Kwaliteit en studiesucces in uitvoering genomen. Door kennisuitwisseling worden hogescholen ondersteund in hun streven succesvol beleid te ontwikkelen en te implementeren gericht op het verbeteren van studiesucces. Hoewel studiesucces natuurlijk gemakkelijk vertaald kan worden in uitval en rendement is dat in de kern niet waar het om gaat, maar om de waarden die aan het onderwijs zijn verbonden voor student, instelling en samenleving. Het is daarom zaak de discussie over studiesucces te verbreden en niet geïsoleerd te voeren.

Uitval wordt vaak als bewijs gezien van een verkeerde studiekeuze, maar het is de vraag of dat helemaal terecht is. Want waar een 'slechte studiekeuze' goed kan uitpakken als de opleiding de student weet te boeien en binden, kan een 'goede studiekeuze' slecht uitpakken als de opleiding de student dat niet weet te doen. Dat vraagt om een andere benadering van onderwijsinstellingen: geen risico's mijden (selectie), maar kansen bieden en pro-actief handelen. En vooral: de studenten boeien en binden (denk aan zaken als: betrokkenheid (*student engagement*), ergens bij horen, participatie, actief betrokken zijn bij het onderwijsproces en het eigen leerproces).

Wat kunnen we samen met U, als toeleverend onderwijs nog meer doen? Aan de kant van de middelbare scholen kan het belang van studieloopbaanbegeleiding nauwelijks overschat worden.

Daarnaast is een goede ketenbenadering nodig: voor, tijdens en na de overgang van leerlingen naar het hbo. Zicht hebben op de resultaten van leerlingen in het hbo kan bijdragen aan inzichten over het onderwijs op de middelbare school. Goed overleg met vervolgopleidingen kan ook meer bewustzijn creëren over datgene wat leerlingen precies nodig hebben en waarvoor. Van de hogescholen mag worden verwacht dat zij beschikbaar zijn voor zulk overleg en de middelbare scholen in hun omgeving voorzien van informatie over de studieprestaties van hun abiturienten.

Tot slot: We kunnen met elkaar meer het verschil maken dan we denken. Zoals Aleid Truijens in 2011 in een column van haar al schreef: *“Er heerst op veel scholen een verbijsterend gebrek aan vertrouwen in wat goed onderwijs vermag.”*